

КРЕАТИВНА СПІВПРАЦЯ ДИРИГЕНТА І КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА У ТВОРЕННІ СЦЕНІЧНО-ХОУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ: ПАРТИТУРА ЯК ІНТЕРПРЕТАЦІЙНА МОДЕЛЬ

Кириленко Яна Олексіївна

кандидат мистецтвознавства, доцент,
заступник декана з наукової роботи та міжнародної діяльності,
доцент кафедри академічного та естрадного вокалу
Факультету музичного мистецтва і хореографії,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

Антіпіна Ірина Василівна

концертмейстер кафедри академічного та естрадного вокалу
Факультету музичного мистецтва і хореографії,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

Анотація. У статті проаналізовано креативну взаємодію диригента і концертмейстера як ключову умову формування сценічно-художнього образу у процесі музичної інтерпретації. Партитура розглядається як відкрита інтерпретаційна модель, що стає основою для спільного авторського прочитання твору. Визначено комунікативні механізми виконавської співпраці, узгодження художніх рішень та розподіл творчої ініціативи. Доведено, що діалогова форма мислення, взаємна довіра та гнучкість сприяють формуванню єдиної інтерпретаційної концепції, яка виходить за межі технічної реалізації й набуває риси творчої лабораторії. У статті подано порівняльну таблицю, що систематизує функціональні завдання та художньо-інтерпретаційні вектори співпраці диригента і концертмейстера. Практичну реалізацію окреслених підходів розкрито на прикладі сценічної адаптації композиції «Подольночка» (кавер-версія Jerry Heil & alyona alyona), що демонструє синтез традиційного матеріалу та сучасної виконавської стилістики.

Ключові слова: диригент; концертмейстер; партитура; сценічно-художній образ; інтерпретація; аранжування; креативна співпраця.

У сучасному виконавському мистецтві зростає потреба в міжфаховій взаємодії, заснованій на креативному партнерстві між учасниками художньої діяльності. Одним із ключових елементів такого співробітництва є взаємодія диригента і концертмейстера, яка впливає не лише на виконавсько-технічний рівень та аналітично-практичну роботу з партитурою, а й на формування

цілісної стилістично-емоційної концепції твору. У цьому контексті партитура виступає як інтерпретаційна модель, що слугує основою для творення сценічно-художнього образу. Особливу роль у цьому аспекті відіграють саме диригент і концертмейстер, адже вони є провідниками художньої ідеї від композиторського задуму до сценічної репрезентації.

Тема дослідження набуває особливої актуальності у контексті сучасних музично-виконавських тенденцій, де підвищується інтерес до міждисциплінарних форм співпраці та комунікації засобами мистецтва. Метою цієї статті є аналіз креативної взаємодії диригента і концертмейстера як чинника творення сценічно-художнього образу в процесі інтерпретації музичного твору.

Проблематика креативного діалогу між диригентом і концертмейстером у процесі створення сценічно-художнього образу залишається недостатньо висвітленою в сучасному українському музикознавчому дискурсі. Незважаючи на зростаючий інтерес до міжперсональних і міжпрофесійних форм творчого обміну в музичній практиці, ґрунтовні аналітичні студії, що розкривають потенціал партнерства диригента і концертмейстера в сучасно-інтерпретаційному процесі, є поодинокими. Окремі аспекти діяльності піаніста-концертмейстера висвітлено в роботах Т. Молчанової [6], яка опрацьовує багатовимірність професії в сучасному музично-освітньому середовищі, підкреслюючи її багатофункціональний характер і недостатню теоретичну опрацьованість. Ж. Колоскова [4] аналізує зміст концертмейстерської діяльності у класі хорового диригування, визначаючи ключові фахові компетентності. У статті О. Боровицької та С. Ключової [2] розглядається варіативність підходів до роботи концертмейстера залежно від типу виконавця, тоді як О. Переверзева [7] вивчає професійні особливості цієї діяльності в контексті диригентсько-хорової освіти, узагальнюючи як фахові, так і психологічні вимоги. У роботі Г. Зуб [3] ґрунтовно проаналізовано функціональні обов'язки концертмейстера в умовах хорового виконавства, зокрема його роль у взаємодії з диригентом. Т. Борова та А. Литвак [1] досліджують специфіку професійної реакції концертмейстера на диригентські жести, знання партитури та здатність передавати фактуру хорового й ансамблевого звучання. Л. Маніта та О. Мамонтова [5] порушують питання інтерпретаційної специфіки фортепіанної партії залежно від виконавського складу – вокального або інструментального.

Відсутність цілісного підходу до цього питання актуалізує потребу у спеціальному дослідженні, що поєднує теоретичний аналіз і практичний досвід, а також зумовлює наукову новизну та методологічну значущість запропонованої концепції.

З огляду на це, доцільно звернутися до розгляду функціонального розподілу в межах творчого тандему диригента і концертмейстера та принципів їх взаємодії у процесі інтерпретації. Диригент формує загальну ідею трактовки, розкриває фактурно-динамічну логіку твору, задає художньо-емоційні вектори музичного руху. Концертмейстер, своєю чергою, виступає не лише технічним посередником між диригентським баченням і виконавською дійсністю, а й співтворцем, який передає музично-змістовні акценти та структурну цілісність образу. Завдяки узгодженому творчому процесу

народжується інтелектуально-чуттєве співробітництво, їхній погляд у партитуру – це не тільки аналітично-практичне читання, але й вияв емоційно-образної сценічної візії.

Партитура, як концентрована модель спільного музичного мислення диригента та концертмейстера, одночасно репрезентує композиторську концепцію і відкриває широкий простір виконавського осмислення. У цьому контексті диригент постає ініціатором художньо-образного бачення, в межах якого формується загальна драматургія твору, здійснюється аналіз наскрізного музично-тематичного розвитку, визначаються динамічні вершини, темпоритмічний пульс, жанрово-стильова специфіка. Він виявляє вертикальні та горизонтальні звукові взаємозв'язки, внутрішні конфлікти, музично-поетичні співвідношення, образні зіставлення, темброві й артикуляційні контрасти. Спираючись на ці елементи, формує виконавсько-концептуальну модель твору й за допомогою мови диригентського жесту – насиченої інтонаційним, ритмічним і психологічним змістом – задає його ідейно-образне надзавдання.

Концертмейстерське бачення партитури передбачає глибоке співпереживання та тонке трактування диригентського жесту на рівнях стилістики, фактурно-ритмічної організації, часової структури, тембрового балансу й динамічних співвідношень. Концертмейстер виконує роль стратегічного партнера, своєрідного мосту між емоційним імпульсом і технічною точністю, впливаючи на формування цілісно-органічного звучання колективу.

Креативне диригентсько-концертмейстерське співробітництво ґрунтується на постійному пошуку нестандартних інтерпретаційних рішень, імпровізаційній гнучкості та відкритості до сучасних виконавських моделей. Його успішність залежить від готовності обох професіоналів до творчого діалогу, взаємної рефлексії, довіри та гнучкого мислення, що дозволяє досягти спільного мистецького результату поза межами буквального відтворення партитури.

Для глибшого розуміння специфіки взаємодії диригента і концертмейстера пропонуємо звернутися до порівняльної таблиці, яка структуровано подає функціональні аспекти та інтерпретаційні орієнтири.

Таблиця 1

Критерій	Диригент	Концертмейстер
Інтерпретаційна ініціатива	формує інтерпретаційну концепцію твору; узгоджує художньо-музичну взаємодію	розшифровує концепцію диригента; інтерпретує жести, темп, динаміку, фразування на рівні фортепіанної фактури; виконує функцію співінтерпретатора
Безпосередній виконавський зв'язок	моделює художньо-виразову структуру звучання; формує образно-звукову палітру твору	перебудовує диригентські жести у реальне звучання; забезпечує перехід від ідеї до акустичної реалізації

Продовження табл. 1

Критерій	Диригент	Концертмейстер
Специфіка діяльності	володіє мануальною технікою та культурою інтонування; передає звучання на музичному інструменті; формує індивідуально-сценічний образ; шукає оригінальність і самобутність виконавсько-сценічної дії; комунікує з творчим колективом; реагує на соціокультурні запити	читає симфонічну партитуру та виконує її переклад; грає хорову й ансамблеву партитуру та вміє відтворювати на інструменті звучання [1]; знає особливості диригентської техніки, грає по руці диригента
Реакція у процесі виконання	координує художньо-технічне та емоціональне ансамблеве звучання	реагує на зміни в темпі, динаміці, настрої; підтримує темпоритмічну й емоційну стабільність
Роль у процесі	генерує музично-виконавську взаємодію; створює видовищну концепцію розвитку музично-драматургічної думки	матеріалізує концепцію через фортепіанну партію
Тип мислення	макростратегічне, орієнтоване на цілісність твору	мікроаналітичне, детальне, орієнтоване на точність та виконавські нюанси
Мета	створює образно-емоційну програму твору	підтримує виразність, динамічну точність та стилістичну відповідність
Комунікація	вербальна, невербальна (мімічно-мануальна техніка, жести, інтонація)	аудіальна, технічна, інтуїтивна, реакції на диригентський імпульс
Взаємодія з партитурою	вибудовує діалог між техніко-організаційною частиною та музично-сценічним втіленням; трактує стилістично-жанрові особливості твору та його драматургічний розвиток	реалізує акустичний баланс, точно відтворює засоби музичної виразності (темп, ритм, динаміка, штрихи, тембр тощо)
Функції	диригент-інтерпретатор, викладач, режисер-постановник, психолог, адміністратор, художник, балетмейстер, звукорежисер, сценограф	«педагогічна, виконавча, психологічна» [6]
Орієнтація на колектив	хор, вокальний ансамбль, вокально-інструментальний колектив, оркестр	реалізує художньо-стилістичну інтенцію диригента в акустичному середовищі

[авторська розробка]

Отже, спільна креативна співпраця диригента і концертмейстера – це інтегрований процес інтерпретаційної взаємодії, що базується на комплементарності професійних ролей, художнього бачення та мислення,

спрямований на кристалізацію цілісної сценічно-виконавської концепції музичного твору. Складові їх креативної діяльності у процесі творення сценічно-художнього образу охоплюють кілька взаємопов'язаних напрямів: 1) колаборація інтерпретаційної концепції (усвідомлення спільної відповідальності за художньо-образне втілення твору); 2) спільне читання партитури та вивчення альтернативних трактувань (розвиток навичок аналітичного мислення й пошук виразних інтерпретаційних рішень); 3) комунікативна взаємодія (формування діалогічного стилю роботи, моделювання репетиційних ситуацій, дотримання принципу партнерства); 4) аналіз аудіо- та відеоматеріалів (критичне осмислення прикладів виконання, порівняння підходів і вдосконалення власної концепції); 5) застосування сучасних цифрових технологій (робота з електронними партитурами, використання спеціалізованих музичних програм для нотного аналізу).

У контексті дослідження креативної взаємодії між диригентом і концертмейстером важливим є аналіз конкретних художніх практик, що демонструють реалізацію інтерпретаційної моделі партитури як живого, динамічного простору для творчих рішень. У цьому зв'язку доцільним є розгляд кейсу-стаді сучасної постановки української народної пісні «Подільночка» (кавер-версія Jerry Neil & alyona alyona), виконаної вокальним гуртом у поєднанні з хореографією та саксофонним соло. Подія відбулася на сцені Факультету музичного мистецтва і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. Видовище стало яскравим прикладом того, як аранжована партитура трансформується в поліфонічний простір міжжанрової комунікації, де диригентський жест, музичний супровід і сценічна дія утворюють цілісну художню концепцію.

Постановка вокально-інструментально-хореографічного перформансу поєднує кросжанровий вокальний підхід, що інтегрує академічні, естрадні та народні техніки, реп-інтонації, тілесну пластику, живу партію саксофона та електронний супровід. Колектив працює під керівництвом диригента, а концертмейстер виступає як клавішник-аранжувальник і координатор електронного середовища. Художньою метою шоу було переосмислення фольклорного образу Подільночки як символу жіночої сили, відновлення, трансформації, вивівши його на сцену в стилістиці сучасного мультижанрового театру. Ключове завдання диригента-інтерпретатора та хореографа-постановника полягало в: 1) забезпеченні органічної взаємодії між вокалом, хореографією та інструментальними партіями; 2) досягненні художньої рівноваги між енергетикою хіп-хопу та ніжною ліричністю української народної пісні; 3) побудові мануальної мови диригента, що враховує не лише музичну структуру, а й просторову пластику руху.

Структура кейсу-стаді охоплює кілька етапів:

1. *Концептуальна зустріч.* Диригент презентував загальну ідею відтворення образу Подільночки шляхом синтезу вокалу, руху й жесту. Концертмейстер проаналізував мелодично-гармонічну структуру оригінального треку та запропонував адаптацію у формі сценічної сьїти, що включала: вступ із народною інтонацією, реп-фрагмент, саксофонну імпровізацію та фінал із підголосково-кульмінаційним завершенням.

2. *Робота над хорео-музичною синхронією.* Концертмейстер у режимі реального часу модулював електронну фактуру, підкреслюючи хореографічні акценти. Диригент зосередив жестикуляцію на так званих енергетичних осередках (вступ репу, саксофонне соло, зміни ритму) та коригував просторову динаміку рухів артистів.

3. *Інтеграція саксофонного соло.* У фінальному епізоді композиції саксофоніст імпровізував у межах заздалегідь визначеної гармонічної матриці. З метою досягнення емоційного контрасту концертмейстер, диригент і хореограф спільно змодельовали умовне «вікно» для соло. Диригент жестом відкривав простір для імпровізації, тоді як концертмейстер делікатно коригував динаміку акомпанементу, забезпечуючи виразну підтримку саксофонному звучанню.

4. *Фінальні репетиції.* Відпрацьовувалася точна координація інтонаційно-вокальних акцентів і пластичних рухів. Концертмейстер вносив мікрозміни у саунд-дизайн, додаючи шумові ефекти для глибшого звукового ландшафту; диригент фокусувався на темпоритмічній єдності та емоційній динаміці; хореограф-постановник – на технічно-світловому оформленні сценічного простору.

5. *Результат.* Постановка викликала глибокий емоційний відгук у глядачів. Сучасна інтерпретація зберегла фольклорну основу твору, водночас об'єднувавши молодіжну енергетику та актуальні жанрові коди. Центральним чинником успіху стала співпраця диригента й концертмейстера, що забезпечила баланс між структурованістю, традиційністю й інноваційністю.

Аналіз кейс-стаді сценічної постановки української народної пісні «Подoliaночка» засвідчив, що креативна співпраця диригента і концертмейстера є визначальним чинником успішної реалізації видовищного дійства, побудованого на синтезі традиційних та інноваційних засобах виразності. У цьому процесі партитура виступає не лише нотним джерелом, а й інтерпретаційною моделлю, яка формує основу для спільної виконавської концепції. Досягнення сценічної цілісності зумовлене низкою чинників, серед яких ключовими є узгоджене трактування музично-поетичного матеріалу, створення гнучкої репетиційної стратегії, використання цифрових технологій та налагоджений професійний діалог. Концертмейстер у такій взаємодії виконує активну творчу функцію, що істотно впливає на художній результат і якість сценічно-художнього образу.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розширення типології моделей співпраці диригента і концертмейстера у різножанрових форматах музичного виконавства, вивчення трансформаційної ролі цифрових інструментів у колективній інтерпретації, а також розробку педагогічних стратегій для міжфахової підготовки в закладах вищої мистецької освіти.

Список використаних джерел:

- [1] Борова Т., Литвак А. (2023) *Специфіка роботи концертмейстерів у класі хорового диригування та хоровому колективі* (ч. 2). Київ : «Світ знань» <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/45243/Borova-269-279.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- [2] Боровицька О. М., Ключева С. В. (2018) Методичні аспекти формування навиків роботи концертмейстера-піаніста. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, (62), 36–39. <http://www.chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/62-2018/10.pdf>
- [3] Зуб Г. О. (2023). Специфіка роботи концертмейстера у хоровому класі. *Академічні візії*, (26), 1–7. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10259582>
- [4] Колоскова Ж. В. (2015) Роль концертмейстера в процесі підготовки хорового диригента в умовах мистецького факультету. *Наукові записки КДПУ (Педагогічні науки)*, 139, 261–264. <https://dspace.cusu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f56fca1a-1072-4bbf-b86c-185944094594/content>
- [5] Маніта Л., Мамонтова О. (2022) Деякі аспекти роботи концертмейстера з інструменталістами та вокалістами. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 51, 279–283. <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5445>
- [6] Молчанова Т.О. (2013) Мистецтво піаніста-концертмейстера у соціокультурному контексті сучасності. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку* (19, 1), 212–217. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uk_msshr_2013_19%281%29_46
- [7] Переверзєва О. В. (2019) Психологічні та творчі аспекти роботи концертмейстера в процесі диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Психолого-педагогічні науки*, (4), 123–127. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2019-PP-4-123-128>

CREATIVE COOPERATION OF CONDUCTOR AND CONCERTMASTER IN CREATING A STAGE-ARTISTIC IMAGE: THE SCORE AS AN INTERPRETATIVE MODEL

Yana Kyrylenko

PhD in Arts, Associate Professor,
Deputy Dean for Scientific and International Activities,
Associate Professor of the Department of Academic and Pop Vocal
Faculty of Musical Art and Choreography
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

Iryna Antipina

Concertmaster of the Department of Academic and Pop Vocal
Faculty of Musical Art and Choreography
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

Summary. The article analyzes the creative interaction between the conductor and the concertmaster as a key factor in shaping the stage-artistic image during the process of musical interpretation. The score is considered as an open interpretative model that serves as the foundation for shared artistic reading. The study identifies communicative mechanisms of performance collaboration, coordination of artistic decisions, and distribution of creative initiative. It is demonstrated that dialogical thinking, mutual trust, and flexibility foster the formation of a unified interpretative concept, which transcends technical realization and evolves into a creative laboratory. The article presents a comparative table that systematizes the functional roles and interpretative orientations of the conductor and the concertmaster. The practical application of these approaches is illustrated through a stage version of the folk-inspired composition «Podolyanochka» (cover version by Jerry Heil & alyona alyona), which exemplifies the synthesis of traditional material with contemporary performance aesthetics.

Keywords: conductor; concertmaster; score; stage and artistic image; interpretation; arrangement; creative cooperation.